

névanyagára irányuló helyszínelés adataiból folyamatosan egy részletesebb adatbázis épül föl. Egy névhez a következő információk tartoznak:

- a fekvés: megye, község;
- pontosabb lokalizáció koordinátákkal;
- a név forrásai;
- a földfelszíni részlet típusa: pl. erdő, dűlő, tó, hegy, város, sziget, mocsár stb., összesen 39 típus;
- hegyek, dombok esetében magasság;
- lakott helyek esetében lakosságszám;
- a név változatai, azaz más forrásokban előforduló variánsai.

Az adatbázis logikai szerkezetét úgy alakították ki, hogy többfajta lekérdezésre adjon lehetőséget. Külön visszakereshető mezőbe kerültek a többtagú nevek elemei, a fekvés, a típus, a változatok. Ezekre egyenként is, de kombinálva is lehet kérdezni, pl.:

- keresd X község neveit;
- keresd a völgyek nevét;
- keresd a völgyek nevét X és Y megyében;
- keresd a *láp*a elemet tartalmazó völgyek nevét X és Y megyében.

Ezekén kívül lehetőség van egy koordinátákkal meghatározott tetszőleges terület neveinek kigyűjtésére is. Őszintén remélem, hogy nyelvészek is igénybe fogják venni a Földrajzinév-tár adatbázist.

MIKESY GÁBOR

Nyitra vármegyei magyar és szlovák férfi keresztnévek Mária Terézia korában (1769–70)

Közleményemben Nyitra vármegye XVIII. századi névdivatjához kívánok adatokkal szolgálni. A Mária Terézia-féle úrbérrendezés során készült Nyitra vármegyei névösszeírások alapján, egy és ugyanazon időpontban három – a szlovák, a magyar és a német – névadási rendszer összevethető. Hogy világosabban lássuk a megye jellemzőit, érdemes idéznünk a Lexicon locorum

(1773) megyei összesítőjét valamint az első magyarországi népszámlálás (1785) adatait.¹

A megye területe:	5750	km ²
Népességszám:	289244	
Népsűrűség:	50,3	fő/km ²
Férfiak száma:	145347	
Családok száma:	56435	
Házak száma:	39482	
Települések száma:	450	
Községek száma:	413	
Mezővárosok száma:	37	
Római katolikus parochiák száma:	122	
Evangélikus parochiák száma:	1	
Szlovák nyelv dominál:	412	településben, ²
Magyar nyelv dominál:	47	településben, ³
Német nyelv dominál:	7	településben.

További forrásaimat az úrbérrendezés dokumentumai képezik. Nyitra vármegyében az úrbérrendezés 1769–71 között zajlott. Az úrbérrendezés előkészítő fázisából 43 ún. kilenc kérdőpontra adott magyar nyelvű bevallás őrződött meg. Az úrbérrendezés és a Lexikon Locorum nyelvre, nemzetiségre vonatkozó adatai nem mondanak ellent egymásnak. A Lexikon által szlováknak jelzett községek fassioi szlovák nyelvűek, a magyarnak jelzett községek bevallásai magyar nyelvűek. A többnyelvűnek jelzett települések fassioi pedig vagy magyar vagy szlovák nyelvűek. Az úrbérrendező biztosok az 1715-ös országos összeírás során használt esküformula frissen nyomtatott szövegével megeskették a községi előjárókat (a bírót, törvénybírót, az esküdteket és a falu öregjeit), hogy azok mindennemű „haragot, szeretetet félre téve” az igazat vallják, s semmit el nem tagadnak. A kilenc kérdőpontra adott válaszok lejegyzése így a községek előjáróságának bemondása, bevallása alapján történt. A rendező biztosok az előjáróság számára a lejegyzett választ tartoztak érthetően, anyanyelvükön visszaolvasni, az előjáróság tagjai pedig aláírásukkal

¹ Vö. DANYI DEZSŐ-DÁVID ZOLTÁN (szerk.), Az első magyarországi népszámlálás (1784–1787). Budapest, 1960. 51–52, 104–117; Lexicon locorum Regni Hungariae populorum anno 1773 officiose confectum. Budapest, 1920. 139–152, 312–313.

² A Lexikon locorum számos településen két, ritkábban három divatózó nyelvet is jelez.

³ Mindegyik magyarnak, szlovák-magyarnak vagy szlovák-német-magyarnak jelzett település a vármegye nyitrai járásában volt található. Vö. Lexikon locorum id. mű.

hitelesítették az összeírók által rögzített válaszok valóságtartalmát. Aki nem tudott írni, neve mellé keresztet rakott.¹

A továbbiakban bemutatott keresztneveket az úrbérrendezés lezárásakor készült, a nyomtatott urbáriumhoz csatolt tabellákból gyűjtöttem ki. A Magyar Országos Levéltárban a 36 magyarnak vagy magyar nyelvűnek jelzett településről maradtak fenn.² A tabellákba bevezetett háztartásfők nevei az esetek túlnyomó többségében kételeműek, s közöttük csak elvétve találunk női nevet (pl. *Varecska özvegye Magyarsók; Szür Szaboné özvegy Újlak*). A háztartásfők száma és a kételemű férfi keresztnevek száma tehát közelít egymáshoz, de nem minden település anyagában azonos. A családfők keresztnevei a tabellákban magyar nyelven szerepelnek. Az általam ismert ruszin, gorál (lengyel) és szlovák keresztnevektől eltérően a magyar keresztnevek túlnyomó többsége változatokat nem mutat föl. Persze helyesírási változatok előfordulnak, de tény, hogy a latin névnek (etalon, invariáns) a szlovák, ruszin és gorál (lengyel) nevektől eltérően az esetek zömében minden község összeírásában ugyanaz a magyar névalak felel meg, ami egy egységes norma meglétéről tanúskodik. Változatokat a *Philiphus, Georgius, Gregorius, Samuel, Stefanus* és *Urbanus* nevek mutatnak fel. A *Daniel Danis* (egyszer) változatban, a *Leopoldus* csak *Leopold* (kétszer) változatban szerepel. Az Istók e korban önállósult névváltozatként értékelhető, a Nyitra megyei falvakban gyakrabban fordul elő, mint az István. A *Filip, Gregor, Gyuro, Samó* névváltozatokat szlovákok viselhették, amit a családnevek vallomása is alátámaszt.

Név	Névváltozat	Száma
Philiphus	Fülöp	2
	Filip	1
Georgius	György	310
	Gyuro	2
Gregorius	Gergely	6
	Gregor	3

Név	Névváltozat	Száma
Samuel	Samu	1
	Samó	2
	Szamuel	2
Stephanus	István	241
	Istók	262
Urbanus	Urban	8
	Orban	1

¹ Vö. BENDA KÁLMÁN: A felvilágosodás és a paraszti műveltség a XVIII. századi Magyarországon. Valóság. 1976. 4. sz. 54–61.

² A Mária Terézia-féle úrbérrendezés iratanyaga a Helytartótanácsi Levéltár Urbariai fondjában található törvényhatósági betűrendben. Ma már ez az anyag mikrofilmen tanulmányozható a Magyar Országos Levéltár Mikrofilmtárában. A Nyitra vármegyei mikrofilmek jelzete ill. száma: 4197–4203. Az általam használt mikrofilmek a megye anyaga községsoros ábc-rendben kutatható.

Nevek száma: 49. Névelőfordulások száma: 3243. Egy névre eső előfordulások átlaga: 66,18. Az öt leggyakoribb (legdivatosabb) Nyitra vármegyei magyar férfi keresztnév: *János, István, Mihály, György, Ferenc*.

A nyitrai magyar településeken az úrbérrendezés lezárásakor az alábbi nevek adatolhatók

N ^o	Név	Előfordulás száma, s %-os arányuk gyakoriságuk szerint	
1	János	637	19,64%
2	István (Istók)	503	15,51%
3	Mihály	324	9,99%
4	György	323	9,96%
5	Ferenc	291	8,97%
6	András	217	6,69%
7	József	175	5,40%
8	Pál	149	4,59%
9	Márton	121	3,73%
10	Ádám	83	2,56%
11	Mátyás	81	2,50%
12	Miklós	50	1,54%
13	Imre	36	1,11%
14	Péter	22	0,68%
15	Tamás	22	0,68%
16	Jakab	21	0,65%
17	Lőrinc	17	0,52%
18	László	16	0,49%
19	Sándor	14	0,43%
20	Antal	13	0,40%
21	Lukács	13	0,40%
22	Albert	12	0,37%
23	Simon	10	0,31%
24	Benedek	9	0,28%
25	Gergely	9	0,28%

N ^o	Név	Előfordulás száma, s %-os arányuk gyakoriságuk szerint	
26	Urbán	9	0,28%
27	Balázs	6	0,19%
28	Bálint	6	0,19%
29	Bertalan	6	0,19%
30	Ignác	6	0,19%
31	Gáspár	5	0,15%
32	Máté	5	0,15%
33	Samu	5	0,15%
34	Fülöp	3	0,09%
35	Károly	3	0,09%
36	Vencel	3	0,09%
37	Ambrus	2	0,06%
38	Dávid	2	0,06%
39	Leopold	2	0,06%
40	Zsigmond	2	0,06%
41	Ágoston	2	0,06%
42	Danis	1	0,03%
43	Elek	1	0,03%
44	Farkas	1	0,03%
45	Ferdinánd	1	0,03%
46	Flórián	1	0,03%
47	Kajetan	1	0,03%
48	Lajos	1	0,03%
49	Vince	1	0,03%
	Összesen	3243	100,00%

Összehasonlításként ismerkedjünk meg más régiók általam feldolgozott névstatisztikai adataival.¹ A legelterjedtebb Zemplén vármegyei magyar keresztnév: *János, István, Mihály, András, György*. A legelterjedtebb Bereg vármegyei magyar keresztnév: *János, István, Mihály, András, György*. A legelterjedtebb Szepes vármegyei német keresztnév: *János, Jakab, Mihály, György, András*. A legelterjedtebb, ha úgy tetszik a legdivatosabb Szepes vármegyei gorál (lengyel) férfi keresztnév: *János, Adalbert, Mátyás, Jakab, Mihály*. A legdivatosabb Szepes vármegyei ruszin nevek: *János, Mihály, György, András, Mátyás*. A legdivatosabb Szepes vármegyei szlovák nevek: *János, György, András, Mihály, Márton*. A legdivatosabb zempléni szlovák nevek: *János, András, Mihály, György, Jakab*. A legdivatosabb Bereg megyei ruszin nevek: *János, Tódor, Gergely, Jakab, Bazil*. A legelterjedtebb Zemplén vármegyei ruszin keresztnév: *János, András, Bazil, Ferenc, Mihály*.

Meglepődve tapasztaltam, hogy a Magyar Királyság északkeleti régiójában etnikumtól függetlenül a legelterjedtebb név a *János*. E tény tett kíváncsivá, s ösztönzött, többek között, további régiók keresztnéveinek statisztikai vizsgálatára.

A tíz leggyakoribb névváltozat (1769–74)

	Szepes				Zemplén		
	gorál	szlovák	ruszin	német	ruszin	szlovák	magyar
1.	Vojtek	Janko	Janko	Joann	Ivan	Janko	János
2.	Kuba	Jano	Jano	Jakob	Vaszily	Dzura	István
3.	Jasek	Misko	Vanyo	Michael	Fedor	Onder	Mihály
4.	Macsek	Onda	Misko	Martin	Hricz	Mihal	András
5.	Jendrek	Juro	Petro	Andreas	Petro	Milyo	György
6.	Michal	Kuba	Vasko	Paul	Andrij	Pavol	Pál
7.	Josek	Martin	Stefan	Michel	Janko	Hreha	József
8.	Simek	Marczin	Onda	Girg	Simko	Valya	Ferenc
9.	Tomek	Jakub	Szeman	Mathias	Lukacs	Tomko	Márton
10.	Pavel	Maczko	Maczko	Georg	Janko	Petro	László

¹ Vö. UDVARI ISTVÁN, Szepességi szlovák községek előjáróinak keresztnévei Mária Terézia korában. NAGY LÁSZLÓ KÁLMÁN (szerk.): Lengyelek – magyarok – szomszédai. Tanulmányok a KLTE Lengyel Nyelv és Irodalom Tanszéke 1994. október 25–26-án rendezett konferenciájának anyagából. Debrecen, 1994. 139–166; Uő.: XVIII. századi adatok a szepességi gorálok névszótárához: BANCZEROWSKI JANUSZ (szerk.): Polono Hungarica VII. Budapest, 1995. 154–168; Uő.: Zemplén vármegyei szlovák községek előjáróinak keresztnévei Mária Terézia korában (1772). Vizsgálódások a névdivat körében. Studis Slavica Savariensia N° 2. Szombathely, 1994. 52–69; Uő.: Bereg vármegyei magyar férfi keresztnévek Mária Terézia korában. Kárpátaljai Szemle. 3. évf. 1995. 6–7. sz. 25–27; Uő.: Zempléni ruszin községek előjáróinak nevei Mária Terézia korában (1772). NÉ. 16 (1994): 44–50.

	Sáros		Bereg		Nyitra	
	ruszin	szlovák	ruszin	magyar	szlovák	magyar
1.	Michal	Janko	Ivan	János	Jano	János
2.	Stefan	Onda	Hricz	István	Juro	Istók
3.	Vaszily	Onder	Fedor	Mihály	Marczin	István
4.	Petro	Jura	Vaszily	András	Michal	Mihály
5.	Fedor	Misko	Jaczko	György	Stefan	György
6.	Danko	Dzura	Michajlo	Ferenc	Adam	Ferenc
7.	Jurko	Estok	Stefan	Miklós	Tomas	András
8.	Lukacs	Marczin	Petro	Pál	Ondrej	József
9.	Szeman	Jakub	Andrej	Márton	Pavel	Pál
10.	Andrij	Michal	Olexa	László	Jozef	Márton

UDVARI ISTVÁN

Archistratéga Szent Mihály Arkangyal címünnepű máriapócsi templom anyakönyve (1749–1795)

A Hajdúdorogi Görögkatolikus Egyházmegye Levéltárában, Nyíregyházán őrzik az Archistratéga Szent Mihály Arkangyal máriapócsi templom egyik XVIII. századi anyakönyvét. Az anyakönyvet a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye latin melletti másik hivatali nyelvén, egyházi szláv nyelven a máriapócsi egyházközség adminisztrálását végző bazilita atyák vezették 1749-től. Dolgozatomban ezt a folyóírásos, cirill betűs, ruszin népnyelvi elemekkel tarkított egyházi szláv nyelvű¹ matrikulát szeretném bemutatni, ezzel tisztelve a Máriapócs népességének lelki gondozását végző, Máriapócson több iskolát is fenntartó baziliták és a község hajdani lakosai emlékének.

¹ A monostor szerzeteseinek aktív és passzív nyelvhasználatával kapcsolatban értékes megfigyeléseket tett OJTOZI ESZTER. L. A máriapócsi baziliták cirillbetűs könyvei. Debrecen, 1982. 31; Vö. még. NÉ. 13 (1991): 74–97; NÉ. 10 (1985): 54–78.